

**Rekomendacje dla kursów przewodnikowskich,
drużynowych i podharcemistrzowskich
organizowanych w okresie epidemii COVID-19**

Rekomendacje dla kursów organizowanych w okresie epidemii COVID-19

Spis treści:

I.	Wstęp.....	3
II.	Jak czytać dokument – czyli słowniczek pojęć.....	4
III.	Ogólne rekomendacje dla wszystkich form.....	5
	Przed rozpoczęciem kursu:	5
	W trakcie trwania kursu:	5
	Praca z absolwentami kursu:	6
IV.	Rekomendacje szczegółowe dla poszczególnych kursów wraz z pomysłami na ich realizację.....	6
	Kurs przewodnikowski.....	6
	Kurs drużynowych (dowolnej metodyki).....	7
	Kurs podharc mistrzowski	10

Opracowano w Głównej Kwaterze ZHP w Centralnej Szkole Instruktorskiej ZHP
© 2020 Związek Harcerstwa Polskiego

I. Wstęp

Głównym celem niniejszych rekomendacji jest zadbanie o jakość form kształcenia realizowanych w okresie epidemii COVID-19. Zapisy te nie zastępują standardów kursów – nie zmieniają ich treści ani rekomendowanego czasu przewidzianego na poszczególne tematy, długość trwania poszczególnych kursów również nie ulega zmianie. Odpowiadają natomiast na szereg zapytań i wątpliwości w zakresie tego, jak w obecnym reżymie i w obliczu obostrzeń prowadzić kształcenie skuteczne, w zgodzie z metodą oraz za pomocą form wspierających przeżyciowość, pracę z obrzędowością czy podkreślających znaczenie pracy małymi grupami.

Sama praca metodą harcerską nie stanowi przedmiotu dyskusji – przeciwnie wręcz – stanowi doskonałą okazję, by wzmocnić pracę małymi grupami podczas życia drużyny kursowej, czy kreatywnego podejścia do dostosowania harmonogramu i programu kursu do indywidualnych możliwości uczestników kursu lub panującej sytuacji epidemicznej.

Duża część poniższych rekomendacji skupia się na pracy zastępów kursowych oraz na osobie zastępowego / opiekuna zastępu. Gorąco rekomendujemy, aby dobrze przemyśleć dobór tej kadry kursowej, bowiem postawienie na samodzielność pracy zastępów kursowych wymaga niezwykle starannego przygotowania instruktora-zastępowego. Komenda kursu nie powinna mieć cienia wątpliwości co do warsztatu i postawy instruktorskiej przewodzących pracami zastępów – podczas ich indywidualnej pracy nie będzie po prostu przestrzeni na ewentualną korektę zachowania czy przekazywanych treści.

Opracował zespół w składzie:

Kurs przewodnikowski:

hm. Dominika Brożek (Ch. Kujawsko-Pomorska)
hm. Emilia Kulczyk-Prus (Ch. Stołeczna i Ch. Mazowiecka)
hm. Marcin Miłko (Ch. Stołeczna, CSI ZHP)

Kurs drużynowych:

hm. Rafał Derkacz (Ch. Dolnośląska, CSI ZHP)
hm. Sylwia Wójcik (Ch. Krakowska)
hm. Magdalena Turbasa (Ch. Łódzka)
hm. Anna Bróz (Ch. Dolnośląska)
hm. Zofia Cebula (Ch. Gdańska)

Kurs podharc mistrzowski:

hm. Monika Jurecka (Ch. Wielkopolska, Zespół Wood Badge, CSI ZHP)
hm. Maria Dorota Szymańska (Ch. Zachodniopomorska, CSI ZHP)
hm. Małgorzata Sochacka (Ch. Stołeczna, CSI ZHP)

II. Jak czytać dokument – czyli słowniczek pojęć

Po konsultacjach z szefami i kadrami chorągwianych zespołów kadry kształcącej, chorągwianych szkół instruktorskich oraz instruktorami Centralnej Szkoły Instruktorskiej powstała idea pracy nad niniejszymi rekomendacjami bez kompromisów dla jakości kursu. Zespoły opracowujące zapisy skupiły się na kreatywnym podejściu do formy kursu, przy jednoczesnej stałej dbałości o jej poziom.

Ileokroć w poniższym dokumencie będzie mowa o formach pracy online, nie będzie się to odnosiło do e-learningu (nie zmieniamy standardów i rekomendowanego % treści, które mogą być realizowane w takiej formie¹). Doświadczenia kilku miesięcy pracy instruktorskiej w okresie epidemii pokazały nam, że można pewne treści, tematy bądź zagadnienia realizować owocnie za pomocą narzędzi służących do współpracy zespołowej (ze względu na ochronę danych osobowych rekomendujemy korzystanie z Microsoft Teams). Zdajemy sobie sprawę, że nie jest to rozwiązanie idealne, niemniej jednak daje szansę na kontakt z kursantami, na wymianę myśli bądź wypracowanie wspólnego materiału zapewniając włączenie uczestników w dyskusję i pracę zespołu.

Jedyną rekomendacją, która otwarcie zdaje się poszerzać zapisy standardów kursów, jest ta pozwalająca na organizację form kształceniowych bez nocowania, w formie całodziennych spotkań (w modelu weekendowym, zaś w okresie ferii i wakacji – NAL/NAZ). Dokładne wskazówki, na co zwrócić podczas takiej formy szczególną uwagę, znajdują się w ogólnych rekomendacjach dla wszystkich form kształcących.

Formy ciągłe – obozowe rekomendujemy organizować zgodnie ze standardami dotyczącymi danej formy kształcącej z uwzględnieniem zaleceń GIS oraz wytycznych ZHP dla pracy harcerskiej bądź form kształceniowych podczas HAL, biwaków (i przyszłościowo z dużym prawdopodobieństwem HAZ). Skorzystanie z poniższych rekomendacji przy organizacji form ciągłych jest jak najbardziej zasadne.

Obecna sytuacja pracy i służby harcerskiej wydaje się być bardzo dynamiczna – trudno określić jej dalszy rozwój (czy obostrzenia będą liberalizowane, czy staną się na powrót restrykcyjne). W obecnej sytuacji skłaniamy się ku prowadzeniu pracy „na żywo”, na łonie natury, w miarę możliwości w gronie drużyny kursowej bądź w zastępach. W przypadku jednak zaostżenia wytycznych dla kształcenia, przedstawiamy tu również pomysły na pracę indywidualną – z mentorem oraz na pracę z wykorzystaniem narzędzi online.

¹ Kurs przewodnikowski: kurs trwa minimum 43h (ewentualnie 7h e-learning + 36h tradycyjnie)
Kurs drużynowych zuchowych: kurs trwa minimum 54h (ewentualnie 5h e-learning + 49h tradycyjnie)
Kurs drużynowych harcerskich: kurs trwa minimum 56h (ewentualnie 4h e-learning + 52h tradycyjnie)
Kurs drużynowych starszoharcerskich: kurs trwa minimum 51h (ewentualnie 4h e-learning + 47 tradycyjnie)
Kurs drużynowych wędrowniczych: kurs trwa minimum 54h (ewentualnie 4h 15min e-learning + 49h 45min tradycyjnie).
Kurs podharcemistrzowski: Kurs trwa minimum 54h (godzin zegarowych). Zajęcia e-learningu uzupełniają tradycyjny proces kształcenia. Nie powinny one obejmować więcej niż 10% ogólnych treści kursu

III. Ogólne rekomendacje dla wszystkich form

Przed rozpoczęciem kursu:

- Przed samym kursem zaleca się minimalizowanie spotkań komendy kursu na żywo (a jeśli już to na świeżym powietrzu). Zaleca się pracę online.
- Spotkanie dla organizatorów kursu jest kluczowe. Trzeba się do takiego kursu rzetelnie przygotować, aby zrealizowane zostały cele kursu a wszystkie wymagane treści zostały przekazane uczestnikom. Dodatkową kwestią do omówienia w komendzie jest podział zadań na kursie i uświadomienie członkom komendy, że deklaracja współprowadzenia kursu musi być przemyślana, jako że ze względu na obostrzenia i bezpieczeństwo uczestników oraz kadry nie powinno się dopuszczać możliwości dołączenia do kadry kursu później bądź zakończenia jej wcześniej (szczególnie jeśli chodzi o rolę zastępowego/opiekuna zastępu).
- Rekomendowane jest zwiększenie liczby stałej kadry kursu, która będzie współpracowała z uczestnikami oraz będzie prowadziła zajęcia bez konieczności zapraszania gości z zewnątrz. Należy ograniczyć przy tym do minimum przyjazdy prowadzących pojedyncze zajęcia.
- Zaleca się wzmocnienie roli zastępowego zastępu kursowego (opiekuna zastępu kursowego) – rozumianego jako mentora zastępu, doświadczonego w swojej instruktorskiej służbie bądź w pełnionej funkcji drużynowego.
- Komenda kursu powinna przykładać dużą uwagę do obecności na zajęciach i punktualności uczestników, szczególnie w przypadkach, kiedy kurs będzie realizowany bez nocowania między zajęciami (np. w formie NAL/NAZ – szczegóły w rekomendacjach do konkretnych rodzajów kursów).
- Warunki uczestnictwa w kursie, jego treści, wymagane umiejętności i wiedzę do nabycia na zajęciach oraz warunki ukończenia kursu muszą zostać jasno opracowane przed rozpoczęciem kursu, tak aby przed jego rozpoczęciem były znane tak uczestnikom, jak i kadrze. Pozwoli to utrzymać zakładany poziom kształcenia i pomoże w konsekwentnej realizacji zamierzeń podczas kursu.
- Komenda kursu jest zobligowana do: stosowania zaleceń GIS, wytycznych ZHP dla pracy harcerskiej i form kształceniowych w czasie epidemii oraz sprawdzania ich aktualizacji (wytyczne dostępne tutaj: <https://zhp.pl/wracamy/>).

W trakcie trwania kursu:

- W przypadku, gdy kurs jest organizowany bez nocowania, ważne jest odpowiednie rozplanowanie godzinowe zajęć, tak aby uczestnicy mogli o rozsądnej porze dojechać na zajęcia oraz wrócić do domu. Należy zwrócić szczególną uwagę na takie ułożenie i powiązanie ze sobą zajęć w ciągu danego dnia, aby zminimalizować konieczność przerywania logicznego ciągu wieczorem (np. dbać o logiczne zakończenie dyskusji wieczornej bez konieczności kontynuowania jej w grupach, a do przemyślenia indywidualnego, rozpoczynać dzień wspólnym śniadaniem, tak aby był to obowiązkowy element dnia kursu poświęcony wprowadzeniu w życie drużyny bądź zastępu kursowego).
- Dla zwiększenia bezpieczeństwa podczas form biwakowych i ciągłych z nocowaniem zaleca się, aby w skład zastępów wchodziły osoby z jednego środowiska/miasta/powiatu (jeśli to możliwe). Ułatwi to również prowadzenie części zajęć w mniejszych grupach.

- Ważnym tematem do poruszenia podczas kursu powinna być służba instruktorska i praca z drużyną bądź zespołem instruktorskim w czasie epidemii. Jest to rekomendowana treść dodatkowa do realizacji podczas każdego kursu.
- Indywidualne rozmowy instruktorskie powinny być stałym elementem kursu – nie należy odkładać ich wyłącznie na koniec kursu a prowadzić na bieżąco, udzielając informacji zwrotnej uczestnikom, planując rozmowy podsumowujące z zastępowym/opiekunem zastępu i przeprowadzając podsumowania dnia w zastępie lub drużynie kursowej.
- W przypadku formy biwakowej kursu zaleca się utrzymywanie kontaktu z drużyną kursową między kolejnymi zjazdami. Jest to idealna okazja do realizacji zadań indywidualnych lub w zastępie, wysłaniu listu (e-maila) z informacją zwrotną, cytatu bądź artykułu wprowadzającego ważną myśl biwaku.

Praca z absolwentami kursu:

- W pracy zastępami kursowymi należy pamiętać o takim ich budowaniu, by w trakcie kursu i po kursie dały one załóżek naturalnych wspólnot hufcowych bądź chorągwianych. Pozwoli to również na bardziej skuteczną pracę zastępowych/opiekunów zastępów (w idealnej sytuacji będą to członkowie tych samych społeczności) w trakcie kursu, jak i w pracy z absolwentami (szczegółowe rekomendacje poniżej). Oprócz możliwości zbadania skuteczności kształcenia dodatkową zaletą może być stworzenie potrzebnych lokalnie zespołów instruktorskich bądź społeczności metodycznych (np. namiestnictw).

IV. Rekomendacje szczegółowe dla poszczególnych kursów wraz z pomysłami na ich realizację

Kurs przewodnikowski

- Organizacja życia kursu
 - Ze względu na ograniczenie możliwości korzystania z noclegów w szkołach i innych placówkach, które przed epidemią umożliwiały ZHP organizację kursów i szkoleń w swoich obiektach, dopuszczalna jest organizacja kursów przewodnikowskich bez nocowania (zarówno w formie weekendowej, jak i ciągłej).
 - Rekomendowane jest przeprowadzanie zajęć w lesie lub innych otwartych przestrzeniach. Należy unikać przeprowadzania zajęć w skupiskach ludzi, w miejscowościach oraz w innych przestrzeniach użyteczności publicznej (zgodnie z zaleceniami GIS i wytycznymi do pracy harcerskiej w warunkach pandemii).
 - Przygotowywanie i spożywanie posiłków w trakcie trwania kursu powinno się odbywać w zastępach.
 - Jeśli komenda kursu nie planuje prowadzić osobnych zajęć zastępów, zastępowy bądź opiekun zastępu nie musi posiadać OKK (jest to jednak doskonała okazja, by odbyć pod okiem komendanta kursu praktykę wymaganą do zdobycia odznaki). Jeśli jednak część zajęć w założeniu ma być prowadzona osobno, zastępami – wtedy zastępowy bądź opiekun zastępu powinien być instruktorem posiadającym BOKK (odznaka daje uprawnienia do samodzielnego prowadzenia zajęć).

- Dopuszcza się prowadzenie części zajęć w formie spotkań online, jednak nie powinny one przekroczyć maksymalnie 8 godzin opisanych w standardzie kursu przewodnikowskiego. Ważne jest to, aby zajęcia online zapewniały możliwość interakcji pomiędzy uczestnikami i prowadzącymi – rozmowy na żywo z wizją i dźwiękiem. Rekomendujemy korzystanie z aplikacji Microsoft Teams.
- Praca z uczestnikami kursu i obrzędowością
 - Nieobecność uczestnika kursu na zajęciach powinna zostać wcześniej zgłoszona komendzie kursu i uzupełniona zadaniami dodatkowymi, zleconymi przez komendę lub prowadzącego zajęcia.
 - Każdy zastęp powinien posiadać swojego opiekuna zastępu ze stałej komendy kursu. Opiekun bierze czynny udział w zajęciach z zastępem, obserwuje go, doradza, wspiera pracę uczestników kursu. Opiekun jest w stałym kontakcie z resztą komendy kursu i przekazuje informacje o pracy uczestników.
 - Zalecane jest stosowanie form wykorzystujących pracę indywidualną lub w zastępach.
 - Zajęcia ze specjalistami lub zaproszonymi gośćmi mogą być prowadzone online w formie warsztatów, webinarium, zapewniających interakcję pomiędzy uczestnikami.
 - Ważnym elementem kursów przewodnikowskich jest służba, która nadal powinna być organizowana. Zaleca się, aby w trakcie organizowania tych zajęć zminimalizować kontakt z obcymi osobami i skupić się na służbie np. na rzecz przyrody.
 - W przypadku, gdy kurs jest organizowany bez noclegu rekomendowane jest, aby uczestnicy kursu otrzymywali mini-zadania związane z obrzędowością kursową w celu utrzymywania jej ciągłości. Zadania mogą przybierać formę pracy z cytatem, mottem, refleksji nad sobą, minionym dniem itd.
 - W przypadku, gdy kurs jest organizowany bez nocowania, pomiędzy zajęciami komenda kursu musi zadbać o obrzędowe zajęcia wieczorne oraz rozpoczynające dzień (np. wspólne powitanie dnia, rozpoczęcia dnia cytatem/mottem itp.).

Kurs drużynowych (dowolnej metodyki)

- Organizacja życia kursu
 - Sugerowana jest organizacja kursu z naciskiem na pracę w zastępach, z mniejszą ilością wspólnych zajęć dla całej drużyny kursowej.
 - W przypadku decyzji o wzmocnieniu roli zastępów (w tym możliwości prowadzenia w nich samodzielnych zajęć) rekomendowane jest zwiększenie ilości kadry kursowej tak, aby oprócz doświadczonej komendy kursu (dbającej o zajęcia wspólne dla grupy kursowej, obrzędowość oraz kwestie organizacyjno-budżetowe, zastępowi bądź opiekunowie zastępów byli instruktorami posiadającymi OKK).
 - Jeśli komenda kursu nie planuje prowadzić osobnych zajęć zastępów, zastępowy bądź opiekun zastępu nie musi posiadać OKK (jest to wtedy doskonała okazja, by odbyć, pod okiem komendanta kursu, praktykę wymaganą do zdobycia odznaki). Jeśli jednak część zajęć w założeniu ma być prowadzono osobno, zastępami – wtedy zastępowy bądź opiekun zastępu powinien być instruktorem posiadającym BOKK (odznaka daje uprawnienia do samodzielnego prowadzenia zajęć). Zastępowemu bądź

opiekunowi zastępu posiadającemu BOKK może towarzyszyć instruktor-stażysta, który dzięki wsparciu zajęć kursowych odbywa praktykę niezbędną do zdobycia OKK;

- Warto mieć na uwadze mniejszą możliwość wymiany doświadczeń w ramach grupy kursowej i konieczność zapewnienia jej w innej formie, np. dodatkowej lektury czy spotkania online z doświadczonym drużynowym.
- Skupienie na pracy zastępami stwarza możliwość pokazania uczestnikom kursu prawidłowego funkcjonowania tego elementu metody w życiu drużyny.
- Warto włączyć w kształcenie drużynowych namiestników hufcowych bądź członków chorągwi referatów metodycznych (np. pozyskania z tego grona zastępowych/opiekunów zastępów). Dzięki temu w trakcie kursu uczestnicy będą mieli możliwość współpracy z instruktorami i funkcyjnymi ze swoich środowisk, a osoby/zespoły te uzyskają wgląd w zakres przeszkolenia funkcyjnych.
- Rekomendowane jest prowadzenie pracy indywidualnej, w parach z mentorami / opiekunami zastępów. Pozwoli to na zadbanie o indywidualne potrzeby rozwojowe uczestników oraz skupienie się na tematach problemowych występujących w danym środowisku.
- Dodatkowym atutem pracy w zastępach złożonych z członków jednej społeczności instruktorskiej (hufca czy chorągwi) jest możliwość nawiązania współpracy między środowiskami i lokalnej, a jednak nieco szerszej, wymiany doświadczeń.
- Ze względu na ograniczenie możliwości korzystania z noclegów w szkołach i innych placówkach, które przed epidemią umożliwiały ZHP organizację kursów i szkoleń w swoich obiektach, dopuszczalna jest organizacja kursów drużynowych bez nocowania (zarówno w formie weekendowej, jak i ciągłej).
- Rekomendowany model organizacji kursu zakłada:
 - Pracę z uczestnikami przed kursem indywidualnie i w zastępach kursowych (online w wymiarze nie większym niż 8 godzin zajęć, co stanowi średnio jeden dzień kursowy – z założeniem, że w tej części omówione zostać mogą treści ściśle związane z przekazaniem wiedzy, z indywidualnymi zadaniami itp.).
 - Co najmniej jeden weekend kursowy (spotkanie całej drużyny kursowej, najlepiej w lesie, na łonie natury – w formie biwaku).
 - Pracę z mentorem/zastępowym/opiekunem zastępu (można wykorzystać metodyków z hufca, w którym odbywa się kurs lub korzystać z pomocy referatów / kadry innych kursów).
- Inne warianty organizacyjne :
 - Co najmniej jeden biwak kursowy + reszta treści realizowana na spotkaniach zastępów/namiestnictwa (treści należy podzielić na te do przepracowania na wspólnym biwaku i te do realizacji praktycznej podczas spotkań zastępu bądź namiestnictwa). Naturalna wydaje się tu być relacja „mistrz-uczeń” realizowana jako włączenie w proces kształcenia drużynowych hufca, tak aby ci bardziej doświadczeni przygotowali część treści dla nowicjuszy – uczestników kursu. Pamiętać należy, że taka forma kształcenia znacznie przedłuża jego trwanie i jest o tyle wyzwaniem dla kadry, że na każdym jej etapie sprawdzać należy, czy wszystkie założone treści zostały zrealizowane podczas trwania kursu. W tym wariantcie warto wykorzystać praktykę służby uczestnika kursu w gromadzie/drużynie jako wyzwań i zadań między

spotkaniami zastępów/biwakiem drużyny kursowej. Praktykę tę traktować należy też jako szansę na omówienie planowanych zagadnień podczas spotkań zastępów/namiestnictwa.

- Co najmniej jeden biwak kursowy + praca z mentorem uczestnika kursu (najpierw odbywa się biwak drużyny kursowej stwarzający pole wymiany doświadczeń oraz dający wiedzę i umiejętności metodyczne, następnie uczestnik kursu pracuje dalej z mentorem swojego kursu). Biwak drużyny kursowej powinien odbywać się na łonie natury z maksymalnym wykorzystaniem przestrzeni – jest to zadanie kadry kursu. Drugim elementem kształcenia staje się praca z mentorem – doświadczonym drużynowym, kimś z najbliższego środowiska uczestnika kursu (jeśli to możliwe), który w praktyce podczas życia drużyny bądź gromady uczy i wspiera kursanta w dochodzeniu do meritum służby na funkcji drużynowego. Zadaniem kadry kursowej jest monitorowanie procesu mentorskiego, wsparcie mentorów i podsumowanie tego elementu na wspólnym spotkaniu drużyny kursowej. Naturalnym faktem stanie się to, że członkowie kadry stałej kursu również będą mentorami części drużyny kursowej.
- Istnieje możliwość połączenia obydwu powyższych modeli.
- Praca z uczestnikami kursu i obrzędowością
 - Elementy, które rekomendowane są jako obowiązkowe podczas życia drużyny kursowej to:
 - SŁUŻBA - kluczowym elementem kształcenia drużynowego jest uświadomienie mu roli służby w życiu drużyny/gromady i nauczenie, jak z nią pracować w jednostce. Uczestnicy kursu powinni umieć samodzielnie znaleźć miejsce bądź przestrzeń, gdzie tę służbę mogą pełnić (i jest ona realną odpowiedzią na pojawiające się potrzeby lokalne) i może się to odbywać podczas kursu równoległe w różnych miejscach (kursanci samodzielnie, co najwyżej parami, bądź grupami z jednego środowiska). Można też służbę podejmować online (trzeba to jednak bardzo precyzyjnie wytłumaczyć kursantom), np. poprzez udzielanie korepetycji itp.
 - WĘDRÓWKA – może być indywidualną formą dla każdego uczestnika, na którą otrzymuje zadania/tematy do przemyślenia (warto wówczas się oprzeć o kartę pracy). Może podczas tego czasu na przemyślenia pojawić się możliwość rozmowy telefonicznej/online z mentorem, innym uczestnikiem, spotkania na szlaku z ciekawym człowiekiem bądź odwiedzenia wskazanego miejsca i realizacja związanego z nim zadania.
 - UCZENIE W DZIAŁANIU – mocny nacisk kadra kursu musi postawić na nabycie umiejętności praktycznych, realizowanych w gromadzie/drużynie. To praktyka w drużynie, a nie w grupie drużyny kursowej, powinna stać się elementem niezbędnym treści kursów oraz warunkiem do ukończenia formy szkoleniowej (o czym uczestnicy muszą wiedzieć przed rozpoczęciem kursu).
 - Cały kurs powinien opierać się na spójnej obrzędowości, a więc zarówno zajęcia w grupie kursowej, jak i w mniejszych grupach powinny wokół niej krążyć. Najrozsądniej wydaje się „zanurzyć” uczestników i kadre w historię obrzędową, wejść w jej konwencję podczas biwaku drużyny kursowej i dalsze elementy pracy

zastępów/grup metodycznych/indywidualnej nadbudowywać w oparciu o wspólne przeżycie.

- Praca z fabułą powinna rozpocząć się już na samym początku kursu, również podczas wstępnych spotkań zastępów (jest to zalecane również podczas spotkań online).
- Nie należy się bać kreatywnego podejścia do tworzenia harcerskiego ducha kursu i przeżycia podczas spotkań zastępów oraz pracy indywidualnej. Być może wspólne ognisko w wersji on-line (gdzie przy realnym ogniu siedzi jedynie zastępowy, albo zastępy osobno) będzie czymś, co pozwoli na dobrą dyskusję problemową lub pokaże uczestnikom kursu możliwości pracy obrzędowej w warunkach izolacji (bądź pracy małymi grupami).

Kurs podharc mistrzowski

➤ Organizacja życia kursu

- Formy puszczalskie i formuła Wood Badge kursów podharc mistrzowskich odbywają się zgodnie z obowiązującymi standardami i opisami obrzędowymi – nie jest możliwa ich organizacja bez nocowania bądź weekendami (wynika to z przyjętych zasad ich organizacji).
- W pozostałych formach kursowych rekomenduje się organizację form ciągłych, biwakowych pod namiotem (ze względów bezpieczeństwa, ale i możliwości właściwego „przeżycia kursu” i wymiany doświadczeń).
- Podczas organizacji form weekendowych kursu (zgodnie z obowiązującymi standardami) zaleca się, aby nocleg odbywał się na łonie natury, w namiotach (nie tylko ze względów bezpieczeństwa, ale i możliwości organizacji poszczególnych zajęć w ścisłym kontakcie z przyrodą).
- Nocleg w namiotach powinien odbywać się w zgodzie z obowiązującymi wytycznymi pracy harcerskiej ZHP (w kwestii ilości osób nocujących w namiocie). Rekomenduje się, aby uczestnicy kursu zapewnili namioty we własnym zakresie (nawet według zasady 1 namiot - 1 osoba nocująca).
- W przypadku organizacji formy bez nocowania (ciągłej albo weekendowej) zaleca się taką organizację zajęć kursowych, aby uczestnicy zaczęli dzień wspólnym śniadaniem a kończyli wieczornicą bądź dyskusją przy ognisku. Trzeba przy tym restrykcyjnie pilnować obecności uczestników na zajęciach oraz klarownie przedstawić zasady uczestnictwa w kursie, aby ewentualne nieobecności nie zakłóciły tempa życia kursu.
- Rekomenduje się takie dobranie komendy kursu, aby nie było wątpliwości co do możliwości zaangażowania się jej członków w kurs podczas całej długości jego trwania. Jest to istotne z perspektywy bezpieczeństwa (ograniczenia ilości kadry dojeżdżającej na zajęcia) oraz zapewnienia jakości prowadzenia zajęć kursowych. Zastępowi bądź opiekunowie zastępów powinni stanowić trzon kadry kursowej (z zastrzeżeniem, że są to również instruktorzy posiadający co najmniej BOKK).
- Kadra kursu powinna spotkać się na żywo (w ostateczności online), bądź komendant kursu powinien spotkać się ze wszystkimi członkami komendy kursu (w tym z zastępowymi/członkami zastępów), aby omówić podział zadań kursowych, zasady organizacji zajęć oraz, szczególnie przy formach weekendowych i bez nocowania, kanwę obrzędowości i pomysły na jej pełną realizację.

- Podczas kursów rekomenduje się samodzielne przygotowanie posiłków (zastępami bądź z oddzielnym zapleczem kuchennym) zgodnie z normami sanitarnymi bądź korzystanie z cateringu (przy ustalonych strefach odbioru posiłków, osobach do tego wyznaczonych zgodnie z wytycznymi GIS).
- Praca z uczestnikami kursu i obrzędowością
 - Dla zwiększenia bezpieczeństwa zajęć kursowych możliwe jest takie rozłożenie treści i form zajęć, aby całe bloki bądź nawet dni kursowe (a nawet całe weekendy) odbywały się w równoległej pracy poszczególnych zastępów (wędrowniki, służba, gry itp.). Musi to być efekt wspólnej decyzji kadry kursu i założenie to może zostać modyfikowane po poznaniu grupy kursowej (w tym zapoznaniu się z poziomem samodzielności uczestników kursu).
 - Powyższe zamierzenie można zrealizować tylko w przypadku możliwości utworzenia „silnych” zastępów, gdzie ich członkowie są samodzielnymi instruktorami, a zastępowy/opiekun zastępu jest doświadczonym liderem zespołów instruktorskich. Warto jednak mieć na uwadze dążenie do takiego modelu kursowego – w przypadku zwiększenia obostrzeń jest możliwość dalszej pracy kursu w minimalnej grupie dorosłych uczestników.
 - W modelu samodzielności pracy zastępów kursowych w kursach weekendowych zaleca się, aby co najmniej jeden zjazd weekendowy stanowiło spotkanie całej drużyny kursowej (przy dwóch organizowanych osobno). Zasadę podziału na zajęcia wspólne i zastępami można zastosować w podobnej proporcji podczas kursów ciągłych (1/3 zajęć wspólnych, 2/3 zajęć samodzielnych w zastępach).
 - Samorządność zastępów kursowych to doskonały moment na obserwację zachowania uczestników pod kątem ich predyspozycji bycia liderami zespołów instruktorskich, możliwość przygotowania instruktorów do wyzwań organizacji HAL (w przypadku samodzielnego żywienia i budowy miejsca obozowania, pionierki i zdobnictwa).
 - Jeśli zastęp planuje wyjście poza miejsce obozowania (biwaku weekendowego bądź kilkudniowej formy ciągłej) celem realizacji służby, rekomenduje się skupienie na działaniach na rzecz przyrody – tak aby minimalizować kontakt z osobami postronnymi.
 - Rekomenduje się pracę z obrzędowością opartą o refleksję na zadany temat, lekturę wybranej pozycji książkowej bądź artykułu, pracę z cytatem, gawędą – każdorazowo jednak wprowadzony temat powinien zostać omówiony podczas podsumowania dnia bądź indywidualnych rozmów zastępowego/opiekuna zastępów z członkami zastępu. Jest to też dobry pomysł na kontakt z uczestnikami kursu (podczas przerw między biwakami weekendowymi) bądź zadaniem na miarę „próby wodza” dla absolwentów form ciągłych (aby sprawdzić ewolucję refleksji instruktorskiej w obydwu pomysłach na pracę poza zjazdami kursowymi).
 - Możliwość wędrowek zastępów bądź spacerów w mniejszych grupach jest rekomendowaną formą pracy z ideą próby na stopień. Podczas takich wypraw refleksyjnych możliwe, a nawet rekomendowany jest kontakt z opiekunami prób uczestników (jako towarzysza na szlaku, podczas rozmowy online albo telefonicznej), aby oni również włączyli się w proces pracy kursowej i wsparli swojego podopiecznego).
 - Praca online nie jest rekomendowana podczas kursu podharc mistrzowskiego. Zamiast spotkań z użyciem narzędzi pracy zdalnej zaleca się zwiększenie czasu

pracy małymi grupami kursowymi, rezygnację z noclegów na rzecz dobrze przemyślanych spotkań zastępów bądź całej grupy kursowej lub wykorzystanie pracy indywidualnej w zakresie godzin przeznaczonych wg standardu na e-learning.

- Praca online może być natomiast doskonałym wsparciem w realizacji zadań zastępów kursowych (jeśli takie zostaną wpisane w warunki zaliczenia kursu) bądź do kontaktu zastępowego/opiekuna zastępów z uczestnikami między zjazdami weekendowymi bądź po kursie w czasie realizacji wyzwania na miarę „próby wodza” (celem monitorowania ewolucji refleksji instruktorskiej uczestników).